

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІНСТИТУТ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗП 1.3.03 «Педагогіка»

№04 Богослов'я

№ 041 Бакалавр богослов'я.

Розглянуто та схвалено

Вченою радою РО «ВДНЗ «ТХІ»

Протокол № 10/5-6 від 20.04.2018 р.

1. Дані про викладача дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Рязанцева Тетяна Олександрівна
Старший викладач	Магістр. Педагогіка і методика середньої освіти. Українська мова і література, зарубіжна література.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 9	Галузь знань 04 Богослов'я	Нормативна	
Загальна кількість годин 270 – д.в. 225 – з.в.	Спеціальність 041 Богослов'я	Рік підготовки	
	Освітня програма Бакалавр богослов'я.	3-й	3-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 3 год	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Лекції	
		72 год.	18 год.
		Практичні, семінарські	
		63 год.	18 год.
		Самостійна робота	
		135 год.	189 год.
		Вид контролю: 2 іспити	

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу :забезпечити теоретичну і практичну підготовку студентів до виконання функціональних обов'язків християнського керівника; створити умови, наближені до практичної професійної діяльності; забезпечити творчий розвиток особистості студента.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:засвоєння студентами головних положень сучасної педагогіки; формування педагогічної позиції щодо процесу навчання учнів; набуття досвіду володіння методами навчання та виховання; упровадження дидактичних знань та способів діяльності на практиці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетентностей):

Інтегральна компетентність	Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного (духовного) зростання та
-----------------------------------	---

Загальні компетентності	ефективного лідерського служіння. 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. 2. Здатність до критичного мислення. 3. Здатність самостійно працювати з літературними джерелами. 4. Здатність використовувати основи філософських знань для формування світоглядної позиції. 5. Здатність використовувати основи педагогічних знань в процесі професійного розвитку. 6. Розуміння природи наукових знань та меж їх застосування в практиці християнського керівництва.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основи педагогіки, її поняття і категорії з послідуочим використовуванням їх в професійній діяльності; • знати підходи до визначення педагогіки як науки, її взаємозв'язок з іншими науками, основні методи наукової педагогіки; • певні знання і уміння з питань навчання і виховання. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • грамотно використовувати поняття й категорії педагогіки в дискусіях і рішеннях проблемних завдань і питань; • оволодіти навиками чіткого формулювання зрозуміти й категорій, диференціації схожих зрозуміти, термінів; • володіти поняттями щодо структури, завдань і цілей учбової діяльності, особливостей засвоєння знань, умінь і навичок; оволодіти постановки проблемних питань по темі; • самостійно виявляти закономірності взаємозв'язку процесів виховання, навчання; • знати основні підходи до виховання, його функції, моделі й методи; • уміти ставити й вирішувати проблемні питання й задачі, самостійно визначати методи й моделі виховання на основі одержаних теоретичних знань <p>Володіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уявленнями про існування екзегетичних та ісагогічних питань, які пов'язані з кожною книгою Старого Завіту (проблеми авторства, місця та обставин написання, атакож: жанру, стилю, структури); • уявленнями про існування різних розділів екзегетичної науки: текстології, ісагогіки та основ герменевтики; • уявленнями про допоміжні науки: археологію, історію Стародавнього Сходу, палеографію, філологію; • чітким уявленням про месіанські пророцтва книг Старого Завіту.

4. Програма навчальної дисципліни «Педагогіка»

П'ятий семестр

Змістовий модуль 1: Загальні основи педагогіки

Тема 1. Педагогіка як наука.

Педагогіка як наука й мистецтво. Основні педагогічні категорії. Система педагогічних знань. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

Тема 2. Система освіти в Україні.

Поняття про систему освіти України. Освітньо – кваліфікаційні рівні, наукові ступені, вчені звання в Україні. Вища та післядипломна освіта в Україні.

Тема 3. Зміст освіти й зміст навчання.

Поняття «зміст освіти», рівні формування змісту освіти. Нормативно-правові документи, в яких відображено зміст освіти. Поняття «зміст навчання». Нормативно – правові документи, в яких відображено зміст навчання.

Тема 4. Методи науково – педагогічних досліджень.

Сутність та особливості наукових досліджень у педагогіці. Класифікація методів науково-педагогічних досліджень. Теоретичні методи наукового дослідження. Методи емпіричного дослідження. Етапи педагогічного дослідження.

Змістовий модуль 2: Теорія навчання (дидактика)

Тема 1 (5). Дидактика. Процес навчання.

Дидактика як наука. Предмет дослідження дидактики. Компоненти навчання. Функції та етапи навчання. Види навчання.

Тема 2 (6). Закономірності, принципи та правила навчання.

Закономірності навчання. Принципи навчання. Правила навчання.

Тема 3 (7). Індивідуалізація та диференціація в освіті.

Поняття «індивідуалізація в освіті». Форми індивідуалізації навчальної роботи. Поняття «диференціація», «диференціація в освіті». Види й рівні диференціації. Диференціація навчання. Напрями та профілі диференціації.

Тема 4 (8). Методи навчання.

Поняття «методи навчання». Класифікації методів навчання.

Тема 5 (9). Форми навчання.

Поняття «форми організації навчання» та «форми навчання». Системи навчання.

Тема 6 (10). Засоби навчання.

Поняття «засоби навчання». Класифікація засобів навчання. Наочність як основа для відображення змісту навчання. Види наочності. Засоби унаочнення та їх класифікація. Вимоги для підготовки та використання засобів унаочнення. Технічні засоби навчання.

Шостий семестр

Змістовий модуль 3: Теорія виховання

Тема 1 (11). Розвиток і формування особистості.

Поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність». Розвиток та формування особистості, напрями розвитку. Вікові етапи розвитку особистості та індивідуальні особливості. Фактори, що впливають на розвиток та формування особистості.

Тема 2 (12). Теорія виховання: сутність, мета.

Виховання в цілісному педагогічному процесі. Сутність та мета виховання.

Тема 3 (13). Закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти.

Закономірності виховання: підходи, загальна характеристика. Основні фактори, що визначають та впливають на процес виховання. Характеристика основних принципів та правил виховання.

Тема 4 (14). Напрями, види, типи виховання.

Загальні методи виховання. Етапи процесу виховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання. Організаційні форми виховання.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	У тому числі					усього	У тому числі				
л		с	пр	Сам роб	Інд завд (за наявн)	л		с	пр	Сам роб	Інд завд (за наявн)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

П'ятий семестр

Змістовий модуль 1: Загальні основи педагогіки

Тема 1. Педагогіка як наука.						12	1	-	-	11	-
Тема 2. Система освіти в Україні.						13	1	-	-	12	-
Тема 3. Зміст освіти й зміст навчання.						13	1	-	-	12	-
Тема 4. Методи науково – педагогічних досліджень.						12	-	-	-	12	-
Разом:						50	3	0	0	47	0

Змістовий модуль 2: Теорія навчання (дидактика)

Тема 1 (5). Дидактика. Процес навчання.						11	1	-	-	10	-
Тема 2 (6). Закономірності, принципи та правила навчання.						16	4	-	-	12	-
Тема 3 (7). Індивідуалізація та диференціація в освіті.						13	1	-	-	12	-
Тема 4 (8). Методи навчання.						16	4	-	-	12	-
Тема 5 (9). Форми навчання.						14	2	-	-	12	-
Тема 6 (10). Засоби навчання.						15	3	-	-	12	-
Разом:						85	15	0	0	70	0
Усього за семестр:						135	18	0	0	117	0

Шостий семестр

Змістовий модуль 3: Теорія виховання

Тема 1 (11). Розвиток і формування особистості.						31	-	4	-	27	-
Тема 2 (12). Теорія виховання: сутність, мета.						34	-	4	-	30	-
Тема 3 (13). Закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти.						36	-	6	-	30	-
Тема 4 (14). Напрями, види, типи виховання.						34	-	4	-	30	-
Усього за семестр:						135	0	18	0	117	0
Усього годин:						270	18	18	0	234	0

6. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>П'ятий семестр</i>			
1	Тема 1. Педагогіка як наука. Педагогіка як наука й мистецтво. Основні педагогічні категорії. Система педагогічних знань. Зв'язок педагогіки з іншими науками.		1
2	Тема 2. Система освіти в Україні. Поняття про систему освіти України. Освітньо – кваліфікаційні рівні, наукові ступені, вчені звання в Україні. Вища та післядипломна освіта в Україні.		1
3	Тема 3. Зміст освіти й зміст навчання. Поняття «зміст освіти», рівні формування змісту освіти. Нормативно-правові документи, в яких відображено зміст освіти. Поняття «зміст навчання». Нормативно – правові документи, в яких відображено зміст навчання.		1
4	Тема 1 (5). Дидактика. Процес навчання.		1

	Дидактика як наука. Предмет дослідження дидактики. Компоненти навчання. Функції та етапи навчання. Види навчання.		
5	Тема 2 (6). Закономірності, принципи та правила навчання. Закономірності навчання. Принципи навчання. Правила навчання.		4
6	Тема 3 (7). Індивідуалізація та диференціація в освіті. Поняття «індивідуалізація в освіті». Форми індивідуалізації навчальної роботи. Поняття «диференціація», «диференціація в освіті». Види й рівні диференціації. Диференціація навчання. Напрями та профілі диференціації.		1
7	Тема 4 (8). Методи навчання. Поняття «методи навчання». Класифікації методів навчання.		4
8	Тема 5 (9). Форми навчання. Поняття «форми організації навчання» та «форми навчання». Системи навчання.		2
9	Тема 6 (10). Засоби навчання. Поняття «засоби навчання». Класифікація засобів навчання. Наочність як основа для відображення змісту навчання. Види наочності. Засоби унаочнення та їх класифікація. Вимоги для підготовки та використання засобів унаочнення. Технічні засоби навчання.		3
Разом за семестр:			18
Усього годин:			18

7. Темі семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Шостий семестр</i>			
1	Тема 4. Методи науково – педагогічних досліджень. Сутність та особливості наукових досліджень у педагогіці. Класифікація методів науково-педагогічних досліджень. Теоретичні методи наукового дослідження. Методи емпіричного дослідження. Етапи педагогічного дослідження.		2
2	Тема 1 (11). Розвиток і формування особистості. Поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність». Розвиток та формування особистості, напрями розвитку. Вікові етапи розвитку особистості та індивідуальні особливості. Фактори, що впливають на розвиток та формування особистості.		4
3	Тема 2 (12). Теорія виховання: сутність, мета. Виховання в цілісному педагогічному процесі. Сутність та мета виховання.		4
4	Тема 3 (13). Закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти. Закономірності виховання: підходи, загальна характеристика. Основні фактори, що визначають та впливають на процес виховання. Характеристика основних принципів та правил виховання.		4
5	Тема 4 (14). Напрями, види, типи виховання. Загальні методи виховання. Етапи процесу виховання. Шляхи підвищення ефективності процесу		4

виховання.Організаційні форми виховання.		
Разом за семестр:		18
Усього годин:		18

8. Самостійна робота

1. Прочитати та опрацювати будь-який підручник або навчальний посібник з педагогіки рекомендований МОН України.

Наприклад:

1. *Фіцула М.М.* Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 528 с.

2. *Ягунов В.В.* Педагогіка: Навч.посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>П'ятий семестр</i>			
1	Тема 1. Педагогіка як наука.		11
2	Тема 2. Система освіти в Україні.		12
3	Тема 3. Зміст освіти й зміст навчання.		12
4	Тема 4. Методи науково – педагогічних досліджень.		12
5	Тема 1 (5).Дидактика. Процес навчання.		10
6	Тема 2 (6). Закономірності, принципи та правила навчання.		12
7	Тема 3 (7). Індивідуалізація та диференціація в освіті.		12
8	Тема 4 (8). Методи навчання.		12
9	Тема 5 (9). Форми навчання.		12
10	Тема 6 (10). Засоби навчання.		12
Разом за семестр:			117
<i>Шостий семестр</i>			
11	Тема 1 (11).Розвиток і формування особистості.		27
12	Тема 2 (12).Теорія виховання: сутність, мета.		30
13	Тема 3 (13).Закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти.		30
14	Тема 4 (14).Напрями, види, типи виховання.		30
Разом за семестр:			117
Усього годин:			234

2. Опрацювати надані викладачем слайди.
3. Ознайомитися зі словником термінів.
4. Підготувати письмово завдання.

9. Види контролю і система накопичення балів

№	Види контрольного заходу	Кількість контрольн. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	18	0-1,1	0-20
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	18	0-0,6	0-10
3	Письмова робота	1	0-10	0-10
4	Читання	2	0-10	0-20
5	Іспит	2	0-20	0-40
	Разом:			100

10.Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою / National grade		Мін. бал / Min. marks	Макс. бал/ Max. marks	Шкала ЄKTC / ECTS grade
недиференційована шкала / undifferentiated grade	диференційована шкала / differentiated grade			
Зараховано / Passed	Відмінно /Excellent	90	100	A
	Добре / Good	82	89	B
		74	81	C
	Задовільно / Satisfactory	64	73	D
60		63	E	
Не зараховано / Fail	Незадовільно / Fail	35	59	Fx
		0	34	F

11.Плани семінарських занят

Тема: Розвиток і формування особистості.

План заняття

I. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність».
2. Розвиток та формування особистості, напрями розвитку.
3. Вікові етапи розвитку особистості та індивідуальні особливості.
4. Фактори, що впливають на розвиток та формування особистості.

Рекомендована література:

Основна: [15; 19; 23; 27]

Тема: Теорія виховання: сутність, мета, закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти. Напрями, види, типи виховання.

План заняття

I. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Виховання в цілісному педагогічному процесі.
2. Сутність та мета виховання.
3. Закономірності виховання: підходи, загальна характеристика.
4. Основні фактори, що визначають та впливають на процес виховання.
5. Характеристика основних принципів та правил виховання.
6. Загальні методи виховання.
7. Етапи процесу виховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.
8. Організаційні форми виховання.

Рекомендована література:

Основна: [15; 19; 23; 27]

Тема: Методи науково – педагогічних досліджень.

План заняття

I. Теоретична частина. Понятійно-категоріальний апарат теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Сутність та особливості наукових досліджень у педагогіці.
2. Класифікація методів науково-педагогічних досліджень.
3. Теоретичні методи наукового дослідження.
4. Методи емпіричного дослідження.
5. Етапи педагогічного дослідження.

Рекомендована література:

Основна: [15; 19; 23; 27]

12.Теми письмових робіт

Робота – виконати тестові завдання

Підготувати письмово завдання.

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема: Загальні основи педагогіки.

Які категорії є ключовими для педагогіки?

- Профілактика
- Розвиток
- Соціальна адаптація
- Самовиховання
- Виховання
- Навчання
- Управління
- Освіта
- Формування
- Самоосвіта

Тема: Педагогіка як наука і навчальна дисципліна. Методологія педагогіки.

1. Дослідити, виписати й порівняти тлумачення поняття «педагогіка», «освіта», «навчання», «виховання», «розвиток особистості» в сучасних підручниках:

- a. В.В. Ягупов «Педагогіка»;
- b. М.М. Фіцула «Педагогіка»;
- d. Н. П. Волкова «Педагогіка».

ТЕОРІЯ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ (ДИДАКТИКА)

Тема: Дидактичні принципи та правила.

1. *Дидактичні принципи віддзеркалюють:*

- Спосіб досягнення мети
- Загальні вимоги до організації навчально – виховного процесу
- Окремі вимоги до вчителя
- Загальні вимоги до формування змісту освіти
- Структуру навчального процесу
- Загальні вимоги до учня
- Правильної відповіді немає

2. *До якого принципу Ви віднесете правило: «Працюючи з усім класом, пам'ятай про кожного учня»?*

- Системність і послідовність навчання
- Свідомість і активність навчання
- Індивідуальних підхід у навчанні
- Міцність знань, умінь і навичок
- Правильної відповіді немає

Тема: Методи і засоби навчання.

1. Заповніть схеми:

Методи навчання на основі джерел знань

Методи навчання на основі характеру навчально-пізнавальної діяльності учнів

Методи навчання за дидактичними цілями

Тема: Форми організації навчання.

1. Перерахуйте й поясніть форми організації навчання.
2. Які основні види навчальних занять у ВНЗ? Дайте визначення кожному з них.

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Тема: Сутність процесу виховання.

1. Заповніть схему:

Етапи процесу виховання:

Тема: Напрями виховання

1. Заповніть схему. Виберіть із поданого переліку ті завдання, які є завданнями зазначених напрямів виховання.

1. Формування почуття прекрасного.
2. Оволодіння правилами і нормами поведінки.
3. Створення умов для формування фізичного здорового організму.
4. Оволодіння основами наук, формування умінь та навичок.
5. Формування любові до праці.
6. Формування світогляду.
7. Формування почуттів.
8. Тренування і загартовування організму.
9. Формування уміння бачити прекрасне в оточуючій дійсності.
10. Виховання почуття поваги до людей праці і результатів трудової діяльності.
11. Формування переконань.
12. Виховання емоцій.
13. Формування готовності до вибору професії та участі у праці.
14. Розвиток інтелектуальних здібностей.
15. Формування санітарно-гігієнічних умінь та навичок.
16. Формування творчих умінь створювати прекрасне навколо себе.
17. Озброєння умінями і навичками трудової діяльності.
18. Оволодіння методикою самостійної пізнавальної діяльності.
19. Формування волі, спритності, краси рухів.

20. Формування умінь та навичок моральної діяльності та поведінки.

2. Визначить зміст, напрями, шляхи та засоби національного виховання відповідно до Концепції національного виховання.

Тема: Методи виховання

1. Обгрунтуйте або спростуйте одну з наведених думок:

- a. Заохочення призводить до формування егоїзму.
- b. Заохочення призводить до формування снобізму, думки про власну елітність.
- c. Заохочення призводить до формування завищеної самооцінки.
- d. Покарання спричиняє пригнічений стан дитини.
- e. Покарання призводить до бажання уникнути спілкування з вчителем.
- f. Покарання призводить до формування заниженої самооцінки.

13. Питання для підсумкового контролю

Шостий семестр. Третій рік навчання

Орієнтовний перелік питань для підготовки до екзамену

- 1. Педагогіка як наука та навчальна дисципліна, її предмет і завдання на сучасному етапі
- 2. Історія становлення і розвитку педагогіки.
- 3. Структура та галузі педагогічної науки, її зв'язок з іншими науками.
- 4. Основні категорії і поняття педагогіки.
- 5. Методи науково-педагогічних досліджень, їх загальна характеристика.
- 6. Вікова періодизація. Особливості навчання і виховання дітей різного віку.
- 7. Дидактика: предмет її вивчення, основні категорії.
- 8. Функції навчання.
- 9. Принципи навчання: класифікація і характеристика.
- 10. Сутність змісту освіти.
- 11. Методи навчання й основні підходи до їх класифікації.
- 12. Характеристика основних груп методів навчання.
- 13. Вибір методів навчання.
- 14. Форми навчання, їх розвиток і становлення.
- 15. Класно-урочна та лекційно – семінарська системи навчання.
- 16. Засоби навчання.
- 17. Принципи виховання.
- 18. Методи виховання та їх класифікація.
- 19. Характеристика основних груп методів виховання.

14. Залікові питання (немає)

14.Список рекомендованих джерел

1. Основні рекомендовані джерела:

1. Барбина Е.С. Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования. – К., 1997.
2. Бондар В.І. Дидактика. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
3. Булатова О.С. Педагогический артистизм: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2001.
4. Закон України «Про освіту». – К.: Генеза, 1996.
5. Закон України «Про загальну середню освіту».
6. Закон України «Про позашкільні навчально-виховні заклади».
7. Закон України «Про вищу освіту».
8. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. – К.: Українсько-фінський ін.-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
9. Ильин Е.Н. Искусство общения. – М.: Педагогика, 1982. – 112 с.
10. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – М., 1987.
11. Король В.М., Савченко О.П., Гнезділова К.М., Касярум Н.В. Семінарські заняття з педагогіки: дидактичні матеріали. – Видавництво ЧНУ. – Черкаси, 2007. – 200 с.
12. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – 2-ге вид., перероб.і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 445 с.
13. Леви В. Искусство быть другим. – М., 1981.
14. Макаренко А.С. Собрание сочинений в 7-ми т. – К., 1953.
15. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. – К., 2007. – 656 с.
16. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
17. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд.: І.А.Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 2006. – 606с.
18. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Сост.и авт.вводных статей А.И. Пискунов. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.

19. Подласый И.П. Педагогика. 100 вопросов – 100 ответов: учеб.пособие для студ.высш.учеб.заведений. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 368 с.
20. Станиславский К.С. Работа актера над собой // Собр. соч.: В 8 т. – М., 1954. – Т. 2.
21. Статут Організації Об'єднаних націй.
22. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа, 1976.
23. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 528 с.
24. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод.посіб. – К.: Вища шк., 2002. – 215 с.
25. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К., 1983.
26. Чернокозов И.И. Профессиональная этика учителя. – М.: Просвещение, 1988.
27. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч.посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

2. Додаткові рекомендовані джерела:

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. – К., 1996.
2. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. – Мн.: Университетское, 1990.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К., 1998.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів: - К.: Видавничий центр "Академія", 2001.
5. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1995.
6. Глассер У. Школы без неудачников. – М., 1991.
7. Давыдов В.В. Проблемы развивающегося обучения. – М., 1986.
8. Державна національна програма "Освіта" (Україна, ХХІ ст.).
9. Державна програма "Вчитель" // Освіта України, 2002, № 27.
10. Дидактика современной школы: Пособие для учителей / Под ред. В.О.Онищука - К.: Рад. школа, 1987.
11. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990.

12. Клокар Н.І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1997.
13. Корнетов Г.Б. Гуманистическое образование: традиции и перспективы. – М., 1993.
14. Кузьмінський А.І., Вовк Л.П., Омеляненко В.Л. Педагогіка: завдання і ситуації. Практикум. – К.: Знання-Прес, 2003.
15. Лихачев Б.Т. Педагогика. Курс лекций. Учебное пособие... - М.: Прометей, 1996.
16. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: "Екс Об", 1999.
17. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні. – К.: МАУП, 1994.
18. Маркова А.К. Психология труда учителя. – М., 1993.
19. Моделирование педагогических ситуаций / Под ред. Ю.Н. Кулюткина, Г.С. Сухобской. – М., 1981.
20. Народна педагогіка: світовий досвід / Уклад.: А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко.– К.: Знання-Прес, 2003.
21. Педагогіка / за ред. А.М. Алексюка. – К.: Вища школа, 1985.
22. Педагогіка / за ред. М.Д. Ярмаченка – К.: Вища школа, 1986.
23. Подласый И.П. Педагогика. Учебное пособие. – М.: Просвещение: Гуманитарное издание, центр Владос, 1996.
24. Рогинський В.М. Азбука педагогического труда: Пособие для начинающего преподавателя педагогического вуза. – М.: Высш. шк., 1990.
25. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К.: Радянська школа, 1985.
26. Сурмі Ю. Кінець епохи «старанних відмінників» // Синергія. – 2001. - №2-3 (3-4).
27. Терентьєва Н.О. Від педагога-майстра до педагога-науковця // Вісн. Черкаського університету. Серія педагогічні науки. – 2003. – Вип. 45. – С. 52-57.
28. Українська козацька педагогіка і духовність / ред. Руденка Ю.Д. – Умань, 1995.
29. Харламов И.Ф. Педагогика. Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1990.
30. Шаталов В.Ф. Навчати всіх, навчати кожного // Педагогічний пошук. – К., 1988.
31. Декларації про державний суверенітет України. – К., Україна, 1991.